

Αἱ ἀτομικαὶ ἰδέαι γίνονται αἰφνιδίως
γενικαί.

δ. Ἐὰν παιδί ἀκολουθῶντας μας, θὰ ὀνομάσῃ
δένδρον τὸ πρῶτον δένδρον ὅπῃ θὰ τὸ δείξωμεν,
ἢ αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ εἶναι δι' αὐτὸ, ὄνομα ἑνὸς ἀτό-
μου. Μὲ ὅλον τῆτο ἂν τὸ δείχνεν ἕνα ἄλλο δένδρον,
δὲν θὰ φαντασθῇ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς, θὰ
τὸ ὀνομάσῃ δένδρον, ἢ θὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα
κοινὸν εἰς δύο ἄτομα, ἢ θὰ τὸ κάμῃ ἀκόμι κοινὸν
εἰς τρία, εἰς τέσσαρα, ἢ τέλος, εἰς ὅλα τὰ φυτὰ
ὅπῃ θὰ τὰ φανῶν ὅτι ἔχον κάποια ὁμοιότητα με-
τὰ τὰ πρῶτα δένδρα ὅπῃ εἶδεν. Αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ
γένῃ ἀκόμι τὸσον γενικὸν, ὅπῃ θὰ ὀνομάσῃ δέν-
δρον κάθε τι ὅπῃ ἡμεῖς ὀνομάζομεν φυτόν. Πα-
ρακινεῖται φυσικὰ νὰ γενικίξῃ· ἐπειδὴ τὸ εἶναι εὐ-
κολώτερον νὰ μεταχειρισθῇ ἕνα ὄνομα ὅπῃ ἤξεύρει,
παρὰ νὰ μανθάνῃ ἕνα νέον. Γενικίξει λοιπὸν χω-
ρὶς νὰ ἤξεύρῃ ἐκ προμελέτης ὅτι γενικίξει, ἢ χω-
ρὶς ἀκόμι νὰ σημειώσῃ ὅτι γενικίξει. Οὕτω λοιπὸν
μία ἀτομικὴ ἰδέα γίνεται ἔξαφνα γενικὴ. Συχνὰ
μάλις γίνεται παρὰ πολὺ γενικὴ, ἢ αὐτὸ ἀκολου-
θεῖ κάθε φοράν ὅπῃ συγχέομεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἤθελεν
εἶναι ὠφέλιμον νὰ διασέλωμεν.

Αἱ γενικαὶ ἰδέαι ὑποδιαιρῶνται εἰς δια-
φορὰ εἶδη.

ζ. Αὐτὸ τὸ παιδί θὰ νὰ τὸ αἰσθανθῇ εὐθύς

μοναχόν τε. Δέν δὲ εἶπη, ἐγενίκισα παρὰ πολὺ, καὶ πρέπει νὰ διασειλω διάφορα εἶδη δένδρων. Θὰ κάμη χωρὶς σκοπὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ, συμμορίας ὑπαλλήλων, καθὼς ἔκαμνε χωρὶς σκοπὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸ σημειώσῃ, μίαν γενικὴν συμμορίαν. Δέν δὲ νὰ κάμη, παρὰ δὲ ὑποταχθῆ εἰς τὰς χρείας τε. Διὰ τῆτα λέγω ὅτι δὲ κάμη αὐτὰς τὰς διανομὰς φυσικῶς καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἕξούρη. Τῷ ὄντι, ἂν τὸ φέρῃ τινὰς μέσα εἰς ἓναν κήπον, καὶ τὸ εἶπη νὰ μαζώξῃ καὶ νὰ φάγῃ διάφορα εἶδη καρπῶν, δὲ ἰδῶμεν ὅτι δὲ μάθη παρευθὺς τὰ ὀνόματα κερασιά, ροδακινιά, μηλιά, ἀπιδιά, δαμασκηνιά, καὶ ὅτι δὲ διασειλή διάφορα εἶδη δένδρων.

Αἱ ἰδέαι μας ἀρχίζον λοιπὸν νὰ εἶναι ἀτομικαί, διὰ νὰ γένον ἕξαφνα ὅσον τὸ δυνατόν γενικαί, καὶ ἡμεῖς δὲν τὰς διανέμομεν ὕστερα εἰς διαφορὰς συμμορίας, εἰμὴ ὅσον αἰσθάνομάσθε τὴν χρείαν τῆ νὰ τὰς διασέλωμεν. Ἴδὲ ἡ τάξις τῆς γενέσεώς τε. (1)

(1) Καὶ τὰ παιδιά δὲ τὸ μὲν πρῶτον πάντας τῆς ἀνδρας πατέρας προσαγορεύει, καὶ μητέρας τὰς γυναῖκας, ὕστερον δὲ διορίζει τέτων ἑκάτερον. Ἀριστοτέλης, φυσικῆς ἀκροάσεως Βιβλ. α'. Ἴδὲ μία παρατήρησις ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀκόλουθα πολλὰ καλὰ πράγματα. Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ Ἀριστοτέλης δὲν τὴν ἔκαμε, παρὰ χυδαῖκῶς. Τῆ ἀληθείᾳ, τὸ, ἔδεν ἐν τῷ νῷ ὁ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει, καὶ αὐτὴ ἡ παρατήρησις, ἀρχῆσαν διὰ νὰ κάμῃ ἓναν ὅπῃ σκέπτεται, νὰ κάμη τὴν καλύτεραν λο-

Αἱ ἰδέαι μας σχηματίζεν ἓνα σύστημα
ἀνάλογον μὲ τὸ σύστημα τῶν χρει-
ῶν μας.

Ἡ. Ἐπειδὴ αἱ χρειᾶι μας εἶναι τὸ αἷτιον αὐτῆς
τῆς διανομῆς, δι' αὐτὰς εἶναι ὅπῃ αὐτὴ γίνεται. Αἱ
συμμορίαι ὅπῃ πολλαπλασιάζονται περισσότερον ἢ
ὀλιγώτερον, σχηματίζεν λοιπὸν ἓνα σύστημα τῷ ὁ-
ποῖς ὅλα τὰ μέρη δέγονται φυσικῶς· ἐπειδὴ ὅλαι
μας αἱ χρειᾶι βασῶνται μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ αὐ-
τὸ τὸ σύστημα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμέ-
νον, εἶναι κατὰ τὴν χρῆσιν ὅπῃ θέλομεν νὰ κάμ-
νομεν τῶν πραγμάτων. Ἡ χρειᾶ ὅπῃ μᾶς φωτίζει,
μᾶς δίδει ὀλίγον 'κατ' ὀλίγον τὴν διάγνωσιν ὅπῃ
μᾶς κάμνει νὰ ἰδῶμεν εἰς ἓναν καιρὸν, διαφορὰς ὅπῃ
ὀλίγον προτιήτερα δὲν ἐβλέπαμεν· καὶ, ἂν ἐκτείνω-
μεν καὶ τελειοποιῶμεν αὐτὸ τὸ σύστημα, ἡ αἰτία εἶ-

γικὴν. Οἱ περιπατητικοὶ ὕστερα δὲν ἤθελαν ἐξοκεῖλη εἰς
μυρίας ἀτοπίας, ἂν ἤθελαν ἐπισήσεν καλλίτερα εἰς αὐ-
τὰ τὰ δύο. Ἡθελαν κάμη πρὸ πολλῶν ἓνα θαυμάσιον
περὶ νοῦς σύγγραμμα. Τὶ ὀλεθρία μοῖρα τῶν ἀνθρώπων
ὅπῃ τὸς κάμνει νὰ προσκολλῶνται, νὰ ἐμφύωνται εἰς τὰς
παρεκτροπὰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ νὰ παρατρέχεν ἐ-
κεῖνα εἰς τὰ ὅποια ἔπρεπε τῷ ὄντι νὰ προσκολλῶνται.
Ὁ Πυθαγόρας εἶπε πολλὰ καλὰ πράγματα, ἢ μαὶ ἐκεῖ-
νοι ὅπῃ ἔλεγαν ὅτι τὸν μιμῶνται εἰς τὶ ἐπροσκολλήθη-
σαν; εἰς τὰς παρεκτροπὰς τῆς. Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι
ὅταν θέλουν νὰ μιμηθῶν, ἀγαπῶν νὰ κάμνουν μίαν πολλὰ
ἀλλόκοτον ἐκλογὴν παραδειγμάτων.

ναι, ἐπειδὴ ἀκολοῦθῆμεν καθὼς ἡ φύσις μᾶς ἔκαμνε νὰ ἀρχίσωμεν.

Οἱ φιλόσοφοι λοιπὸν δὲν τὸ ἐφαντάσθησαν. Τὸ ἤϊραν παρατηρῶντας τὴν φύσιν, καὶ, ἂν ἤθελαν παρατηρήσῃ καλλίτερα, ἤθελαν τὸ ἐξήγησῃ καὶ πολλὰ καλλίτερα, παρά ὅπῃ τὸ ἐξήγησαν. Μὰ ἐνόμισαν ὅτι εἶναι, ἐδικόντης, καὶ τὸ ἐπραγματεύθησαν ὡσάν νὰ ἀνῆκεν τῷ ὄντι εἰς αὐτὸς· τὸ ἐπραγματεύθησαν μὲ αὐτεξουσιότητα, μὲ ἀτοκίαν, καὶ ἔκαμαν μίαν πολλὰ ἀλλόκοτον κατάσρησιν τῶν γενικῶν ἰδεῶν.

Κακῆ μας τύχη ἐνομίσαμεν ὅτι μαθαίνωμεν ἀπὸ αὐτὸς αὐτὸ τὸ σύστημα ὅπῃ ἐμάθαμεν ἀπὸ ἕναν καλλίτερον διδάσκαλον. Μὰ, ἐπειδὴ ἡ φύσις δὲν μᾶς ἔκαμνε νὰ σημειώνωμεν ὅτι αὐτὴ μᾶς τὸ ἐδίδασκεν, ἐνομίσαμεν ὅτι χρεωσῆμεν τὴν γνῶσιν αὐτῆ εἰς ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἔλειπαν νὰ μᾶς κάμνεν νὰ σημειώνωμεν ὅτι ἦταν διδάσκαλοί μας. Ἐσυγχίσαμεν λοιπὸν τὰ μαθήματα τῶν φιλοσόφων μὲ τὰ μαθήματα τῆς φύσεως, καὶ ἐσυλλογίσθημεν κακῶς.

Μὴ τὸ τέχνημα γίνεσθαι αὐτὸ τὸ σύστημα.

Ζ'. Ὅτι ἀπὸ αὐτὰ ὅπῃ εἶπαμεν, τὸ νὰ κάμη τινὰς μίαν συμμορίαν τινῶν ὑποκειμένων, δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, εἰμὴ τὸ νὰ δώσῃ ἕνα ἴδιον ὄνομα εἰς ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ κρίνει ὅμοια· καὶ, ὅταν μὲ αὐτὴν τὴν συμμορίαν τὴν μίαν, κάμνη δύο ἢ περισ-

σοτέρας, δὲν κάμνει ἀκόμι ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ νὰ διαλέγη νέα ὀνόματα διὰ νὰ διασείλη ὑποκείμενα ὅπῃ κρίνει διαφορετικά. Μὲ αὐτὸ μόνον τὸ τέχνευμα εἶναι ὅπῃ βάνομεν τάξιν εἰς τὰς ιδέας μας. Πλὴν αὐτὸ τὸ τέχνευμα δὲν κάμνει, εἰμὴ αὐτὸ, ἔῃ πρέπει νὰ σημειώσωμεν καλὰ ὅτι δὲν κάμνει ἄλλο τίποτες περὶ σσότερον. Γῶ ὄντι, ἠθέλαμεν ἀπατηθῆ ἡ χονδρὰ, ἂν ἠθέλαμεν φαντασθῆ ὅτι εἶναι εἰς τὴν φύσιν γένη ἔῃ εἶδη· ἐπειδὴ, εἶναι γένη ἔῃ εἶδη εἰς τὸν ἔδικόν μας συληπτικὸν τῆ νοὸς τρόπον. Τὰ γενικά ὀνόματα δὲν εἶναι κυρίως τὰ ὀνόματα κἀνεὸς ὑπάρχοντος πράγματος, δὲν ἐκφράζην, εἰμὴ τὰς ὀράσεις τῆ νοὸς, ὅταν ἡμεῖς θεωρῶμεν τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα ἔῃ διαφορὰν τῆς. Δὲν εἶναι τελείως καθόλη δένδρον, καθόλη ἀπιδιά, καθόλη κερασιά, καθόλη μελία. Δὲν εἶναι εἰς τὴν φύσιν, εἰμὴ ἄτομα. Εἰς τὴν φύσιν ἄρα δὲν εἶναι μήτε γένη, μήτε εἶδη. Αὐτὸ εἶναι τόσον ἀπλῆν ὅπῃ ἠθέλε νομίσῃ τινὰς ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ τὸ σημειώσῃ· συχνὰ ὄμως τὰ ἀπλῆσερα πράγματα μᾶς φεύγην, σωσὰ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπλᾶ. Δὲν κατατέχομάωδε νὰ τὰ παρατηρήσωμεν, ἔῃ αὐτὸ εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχικὰς αἰτίας τῶν κακῶν μας συλλογισμῶν ἔῃ τῶν λάθων μας. (1)

(1) Δὲν εἶναι περιττὴ ἢ συμβελη ὅπῃ δίδει ὁ Συγγραφεὺς ἐπειδὴ βλέπομεν εἰς τὴν ἰσορίαν εἰς τὴν ἀτοπίαν, εἰς τὴν παραξενιᾶν ἐξώκειλαν ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν. Αἱ πολυδύλητοι πέντε Φωναὶ τῆ Πορφυρίε τὸ Γένος, τὸ Εἶ-

Ζῆν γινέται κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγ-
μάτων.

ί. Δὲν εἶναι κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων
ὅπῃ ἡμεῖς διαξέλλομεν συμμορίας, ἀλλ' εἶναι κατὰ
τὸν συλληπτικὸν τῆς νοῦς μας τρόπον. Εἰς τὰς ἀρχὰς
αἱ ὁμοιότητες μᾶς κτυπεῖν, καὶ εἵμασθε ὡσάν ἓνα παιδί
ὅπῃ πέρνει ὅλα τὰ φυτὰ διὰ δένδρα. Ἐπειτα ἡ χρεία
τῆς νᾶ παρατηρήσωμεν ἀναπτύσσει τὴν διάγνωσίν
μας, καὶ ἐπειδὴ τότε σημειώνομεν διαφορὰς, κάμνομεν
καὶ νέας συμμορίας.

δος, ἡ Διαφορὰ, τὸ I" διον καὶ τὸ Συμβεβηκός,
τῶν ὁποίων ἡ ὑγιεινὴ φιλοσοφία δὲν κάμνει χρῆσιν, δὲν
εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ κοινὰ ὀνομασίαι. Τὰ Γένη,
κοινὰ ὀνομασίαι κοινῶν ὀνομασιῶν· τὰ Εἶδη, κοινὰ ὀνο-
μασίαι πραγμάτων· αἱ Διαφοραὶ καὶ αἱ ἐπίλοιποι δύο φω-
ναὶ, κοινὰ ὀνομασίαι ποιοτήτων. Τὸ ζῶον (γένος) λόγῃ
χάρην εἶναι μία κοινὴ ὀνομασία τῆ ἀνθρώπου, τῆ ἐλέφαν-
τος, τῆ χοίρου καὶ τῆ λ, τὸ ὁποῖα δὲν εἶναι πάλιν καὶ αὐτὰ
ἄλλο τίποτε, εἰμὴ εἶδη, κοινὰ ὀνομασίαι τῆ δεινός ἀν-
θρώπου, τῆ δεινός ἐλέφαντος καὶ τ. λ. ἐνὶ λόγῳ, ἀτόμων
ὁμοιότητάς ἐχόντων. Φιλόσοφοι ὅμως λογικοὶ πλήρεις
ἀλογίας καὶ ἀτοπίας, ἐφαντάσθησαν ὅτι τὰ Γένη καὶ τὰ
Εἶδη εἶναι τῷ ὄντι πράγματα, ὑπάρχον εἰς τὴν φύσιν
ὄθεν καὶ ὀνομάσθησαν Πραγματικοὶ· ἄλλοι τὰ ἤθελαν
ἀπλῶς ὀνόματα, ὅρες ὅπῃ δὲν σημαίνεν ἄλλο, εἰμὴ
τὴς διαφόρες τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Λογικὴ θεωρεῖ τὰς
πρώτας ἐργασίας τῆ νοῦς, ὄθεν καὶ ὀνομάσθησαν Ὀνομα-
τικοὶ, Ὀρισαὶ, Αὐτοὶ ἦταν χάρις ἀμφιβολίαν σοχα-
σικώτεροι ἀπὸ τῆς ἐναντίας των. Οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ Ὀνο-

Ὅσον περισσότερον ἢ διάγνωσίς μας τελειοποιεῖται, τόσον περισσότερον αἱ συμμορίαὶ ἤμπορῶν νὰ πολλαπλασιασθῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι δύο ἄτομα ὅπῃ νὰ μὴ διαφέρων ἀπὸ κανένα μέρος, εἶναι ἐναργῆς ὅτι ἤθελαν εἶναι τόσαι συμμορίαὶ ὅσα καὶ ἄτομα, ἂν εἰς κάθε διαφορὰν, ἤθελαν νὰ κάμνῃ μίαν νέαν συμμορίαν. Τότε δὲν ἤθελεν εἶναι πλέον τάξις εἰς τὰς ιδέας μας, καὶ ἡ σύγχυσις ἤθελε διαδεχθῆν τὸ φῶς ὅπῃ ἐχύνονταν ἐπάνω εἰς αὐτὰς ὅταν ἐκαθολικεύαμεν μὲ μέθοδον.

Ἔως εἰς ποῖον βαθμὸν πρέπει νὰ διαιρῶμεν καὶ νὰ ὑποδιαιρῶμεν τὰς ιδέας μας.

ἰά. Εἶναι λοιπὸν ἕνας ὅρος μὲ τὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ σαματήσωμεν. Διὰ τί, ἂν συμφέρῃ νὰ κάμωμεν διασολὰς, συμφέρει περισσότερον ἀκόμη νὰ μὴν κάμωμεν παρὰ πολὺ πολλάς. Ὅταν δὲν κάμνομεν ἀρκετὰς, ἂν εἶναι πράγματα ὅπῃ δὲν δια-

ματικοὶ λέγω καὶ οἱ Πραγματικοὶ ἔγνων δύο λυσιφόρα καὶ μακροφόρα κόμματα. Ἡ διαφορά τους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει, δὲν ἔμεινε πλέον μέσα εἰς τὰ χολεῖα περικλεισμένη· ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς Θ'. Λουῖς βασιλέως τῆς Φράνσας ἡ αὐτὴ ἐδοκίμασε τὸ φρόνημα τῶν ἀτόπων Πραγματικῶν οἱ ὅποιοι ὄντες ἐν ὑπολήψει εἰς τὴν αὐτὴν, ἐδριάμβευσαν κατὰ τῶν Ὀνοματικῶν καὶ ἐκατώρθωσαν ὅπῃ ἐξεδόθη κατ' ἐκείνων καὶ εὐκαίμωτος δόγμα, ὡσανὺ νὰ ἦταν ἡ δόξα της ἀνατρεπτικῆς πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως.

ζέλωμεν, ἔτι ὅπῃ ἔπρεπε νὰ διασεύλωμεν, μένεν
 καὶν ὅπῃ νὰ διασεύλωμεν. Ὄταν ὁμῶς κάμνωμεν πα-
 ρὰ πολὺ πολλάς, ἀνακατώνομεν ὅλα· ἐπειδὴ ὁ νῆς
 πλανᾶται εἰς ἕναν μεγάλον ἀριθμὸν διασεύλων τῶν
 ὁποίων δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην. Ἄν μὲ ζητήσῃ
 τινάς, ἔως εἰς ποῖον βαθμὸν τὰ Γένη ἔτι τὰ Εἶδη
 ἡμπορῶν νὰ πολλαπλασιασθῶν; Ἀποκρίνομαι, ἢ
 μᾶλλον εἰπεῖν, ἡ φύσις ἡ ἰδία εἶναι ὅπῃ ἀποκρί-
 νεται, ἔως ὅπῃ νὰ ἔχωμεν ἀρκετὰς συμμορίας διὰ
 νὰ κανονίζωμάσθῃ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων
 τῶν ἀναφορικῶν εἰς τὰς χρεῖας μας, ἔτι ἡ ὀρθότης
 αὐτῆ τῆς ἀποκρίσεως εἶναι αἰσθητή· ἐπειδὴ αἱ
 χρεῖαι μας εἶναι μόνον ὅπῃ μᾶς προσδιορίζουν νὰ δια-
 σεύλωμεν συμμορίας· ἐπειδὴ δὲν φαντάζομάσθῃ νὰ
 δώσωμεν ὀνόματα εἰς πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα δὲν
 θέλομεν νὰ κάμνωμεν τίποτε. Καὶν ἔτις οἱ ἄνθρω-
 ποι φυσικῶς ὀδηγῶνται. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ὅταν
 παρεκτρέπονται ἀπὸ τὴν φύσιν διὰ νὰ γένων κα-
 κοὶ φιλόσοφοι, νομίζον ὅτι διασεύλοντες μὲ τὴν
 λεπτίνοιαν ὄσῃν ἔτι ἀνωφέλειαν, ἐξηγῶν ὅλα, μὰ
 δὲν κάμνωμεν ἄλλο, παρά ἀνακατώνον ἔτι συγχέον
 ὅλα.

Διὰ τὶ τὰ Εἶδη πρέπει νὰ συγχέωνται.

β'. Κάθε τι εἶναι διακεκριμένον εἰς τὴν φύ-
 σιν, ὁ νῆς μας ὁμῶς εἶναι παρά πολὺ περιορισμέ-
 νος διὰ νὰ τὴν βλέπῃ καταλεπτῶς μὲ ἕναν τρό-
 πον εὐκρινῆ. Ματαίως ἀναλύομεν, μένεν πάντοτε

πράγματα ὅπῃ δὲν ἤμπορῶμεν νὰ ἀναλύσωμεν καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν δὲν βλέπομεν, παρὰ συγκεχυμένως. Ἡ τέχνη τῆ νὰ διατάττωμεν εἰς συμμορίας, τὸσον ἀναγκαῖα διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἰδέας ἀκριβεῖς, δὲν φωτίζει, εἰμὴ τὰ πρωτεύοντα σημεῖα, τὰ ἀναμεταξὺ μένων εἰς τὸ σκότος, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀναμεταξὺ αἰ μέσαι συμμορίαὶ συγχέονται. Ἐνα δένδρον λόγῃ χάριν, καὶ ἕνας θάμνος εἶναι δύο εἶδη πολλὰ διεσαλμένα. πλὴν ἕνα δένδρον ἤμπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερον, ἕνας θάμνος ἤμπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερος, καὶ φθάνομεν εἰς ἕνα φυτόν ὅπῃ δὲν εἶναι μήτε δένδρον μήτε θάμνος, ἢ ὅπῃ εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, ὃ ἔστιν ὅπῃ δὲν ἤξεύρη τινὰς εἰς ποῖον εἶδος νὰ τὸ ὑπάξη. (1)

(1) Εἰς τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν, καὶ αὐτὸ δὲν ἐλάνθανε καὶ τῆς παλαιᾶς, εἶναι ὑποκειμένα ὅπῃ ἀπορεῖ τινὰς εἰς ποῖαν συμμορίαν νὰ τὰ ὑπάξη, εἰς τὴν τῶν ζώων ἢ εἰς τὴν τῶν φυτῶν καὶ πάλιν εἰς τὴν τῶν φυτῶν ἢ εἰς τὴν τῶν ὀρυκτῶν. Τα τοιαῦτα ὑποκειμένα, αἱ τοιαῦται ὑποτάσεις, εἶναι τρόπον τινὰ τὸ γεφύρι διὰ τῆ ὁποῖα περνᾷ ἡ φύσις ἀπὸ τὰ ζῷα εἰς τὰ φυτὰ, καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ φυτὰ εἰς τὰ ὀρυκτὰ. Τὸ ὕλημα τῆ Θεοφράστου, λόγῃ χάριν, εἶς τὰ παρατὰς νεωτέροις αἰσθητικῇ χαλκίμενον, τὸ Ἰνδικὸν ἠδύσαρον, ἔχεν ἕνα χαρακτηριστικὸν τῶν ζώων ἢ ἀκαλίφη ἢ παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῆ Πηλῆς ὄρεος ὀνομαζομένη γαλήπα, ὁ σπόγγος καὶ ἄλλα πολλὰ ζῴοντα, αἰσθάνονται ἀναντιρρήτως ὁ σπόγγος λέγει ὁ Ἀριστοτέλης γίνεταὶ δυσἀπόσπαστος ἀναίσθανθῆ τὸν σπογγία. Ἡ ἀκαλίφη

Διὰ τὶ συγχέονται χωρὶς εἰνὰ ζημίαν.

17. Αὐτὸ δὲν εἶναι μία ζημία· ἐπειδὴ τὸ νὰ ζητῆ τις ἂν αὐτὸ τὸ φυτόν εἶναι ἓνα δένδρον ἢ ἓνας θάμνος, αὐτὸ τῇ ἀληθείᾳ δὲν θὲν νὰ εἴπῃ, νὰ ζητῆ τινὰς τί εἶναι, ἀλλὰ θὲν νὰ εἴπῃ, ἂν πρέπει νὰ τὸ δώσῃ τὸ ὄνομα τῆ δένδρου ἢ τῆ θάμνου. Λοιπὸν, ὀλίγον μᾶς συμφέρει νὰ τὸ δώσωμεν καλλίτερα τὸ ἓνα καὶ ὄχι τὰ ἄλλα. Ἄν εἶναι ὠφέλιμον, θὰ τὸ ματαχειριθῶμεν καὶ θὰ τὸ ἀνομάσωμεν Φυτόν. Ἡρόμοιοι ζητήματα ποτὲ δὲν ἤδεσαν φιλοτιμηθῆναι νὰ τὰ κάμῃ, ἂν δὲν ὑπόθεταν ὅτι εἶναι εἰς τὴν φύσιν καθὼς εἰς τὸν γένμας, Γένη καὶ Εἶδη. Ἰδὲ ἢ κατάχρησις τῶν ἀμμοριῶν ἔπρεπε νὰ τὴν γνωρίζεν. Μᾶς μένει νὰ παρατηρήσωμεν ἕως πῶς ἐκτείνονται αἱ γνώσεις μας, ὅταν βάνωμεν εἰς ἀμμορίας τὰ πράγματα ὅπως σπευδάζωμεν.

Ἄγνωστον τὴν εἶσιν τῶν Σωματίων.

18. Εὐθὺς ὅπως τὰ ἀληθιμάτα μας εἶναι αἱ

τρωγλοδυτεῖ ἂν εἶναι εἰς τὸ ζόμιον τινὸς τρώγλης, καὶ γλυτώνει ἕτας ἀπὸ τὸν ἀκαλιφοφάγον ὅπως θέλει νὰ τὴν ἀποσπάσῃ. Ἡ ἀκαλήφη φαίνεται προσκολλημένη εἰς τὰς πέτρας καθὼς τὰ βρύα εἰς τὰ παλαιὰ δένδρα. Ἰδὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τί λέγει περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, ἔγωγε δὲ ἐκ τῶν ἀψύχων εἰς τὰ ζῶα μεταβαίνει ἢ φύσις, ὥστε τῇ συνεχείᾳ λαμβάνειν τὸ μέρος ὁρίου αὐτῶν ἐν τῷ περὶ Ζῴων.”

μόνοι ιδέαι ὅπῃ ἔχομεν τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμέ-
νων, δὲν βλέπομεν εἰς αὐτὰ, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ αὐ-
ταὶ παρασῆκν. Παρακεῖθες δὲν βλέπομεν τίπο-
τες, λοιπὸν δὲν ἔμπορῶμεν νὰ γνωρίσωμεν τίποτες.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τελείως ἀποκριστὸς νὰ κά-
μωμεν εἰς ἐκεῖνος ὅπῃ ἐρωτῶν ποιοτὸν εἶναι τὸ
ὑποκείμενον τῶν σωματικῶν ποιότητων;
πρῶτα εἶναι ἡ φύσις; ποῖα εἶναι ἡ ἔσῖα
τῆς; Δὲν βλέπομεν αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, αὐτὰς
τὰς φύσεις, αὐτὰς τὰς ἔσῖας. Ματαιίως μάλιστ᾽
ἤθελε μᾶς τὰ δεῖξῃ τινὰς, ἤθελεν εἶναι τὸ ἴδιον
νὰ ἐπιχειριθῆ νὰ κάμῃ τῆς τυφλῆς νὰ βλέπῃ
χρώματα. Αὐτὰ εἶναι ὀνόματα τῶν ὁποίων δὲν ἔ-
χομεν ιδέας. Σημαίνου μόνον ὅτι ὑπὸ κάτω εἰς
τὰς ποιότητας εἶναι κάτι τὶ ὅπῃ δὲν γνωρίζομεν.

Δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς ιδέας, εἰμὴ μόνον ὅ-
σον βεβαιώνομεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔπαρα-
τηρήσκειον.

ἰε. Ἡ ἀνάλυσις δὲν μᾶς διδῆι ιδέας ἀκριβεῖς,
εἰμὴ ὅσον δὲν μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν εἰς τὰ
πράγματα, εἰμὴ ἐκεῖνο μόνον ὅπῃ βλέπει τινὰς· ἢ
πρέπει νὰ συνηθίσωμεν νὰ μὴ βλέπωμεν, εἰμὴ
ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπωμεν. Αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς
τῆς πολλῆς ἀνθρώπου, μῆτε εἰς τῆς πολλῆς φι-
λοσόφου. Ὅσον περισσότερο εἶναι τινὰς ἀμαθῆς,
τόσον εἶναι ἀνυπομόνητος εἰς τὸ νὰ κρίνῃ. Πιστεύει
ὅτι ἔξεύρει ὅλα, πρὸ τῆς νὰ παρατηρήσῃ τίποτες,

ἔ ἤθελεν εἶπῃ τινὰς ὅτι ἡ ἀγνώσις τῆς φύσεως εἶναι ἓνα εἶδος μαντείας ὅπῃ γίνεται μετὰ τὰς λέξεις.

Αἱ ιδέαι διὰ τὸ νὰ εἶναι ἀκριβεῖς, δὲν κάμνει χρεῖα νὰ εἶναι πλήρεις.

ΙΣ'. Αἱ ἀκριβεῖς ιδέαι ὅπῃ ἀποκτῶμεν διὰ τῆς ἀναλύσεως δὲν εἶναι πάντοτε ιδέαι πλήρεις. Μάλιστα δὲν ἤμπορῶν ποτὲ νὰ εἶναι, ὅταν ἐνασχολούμεθα εἰς αἰσθητὰ ὑποκείμενα· ἐπειδὴ τότε δὲν ξεσκέπάζομεν, εἰμὴ τινὰς ποιότητας, ἔ δὲν ἤμπορῶμεν νὰ γνωρίζωμεν, εἰμὴ ἓνα μέρος.

Θ' λοιπαὶ σπευδαί μας γίνονται μετὰ τὴν ιδέαν μεθόδου, ἔ αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι ἡ ἀνάλυσις.

ΙΖ'. Κάμνομεν τὴν σπευδὴν τῆ καθενοῦς ὑποκειμένου μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἔ τὴν σπευδὴν τῆς πεδιάδος ὅπῃ ἐβλέπαμεν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς καλατίδας· ἐπειδὴ εἶναι εἰς καθεὺν ὑποκείμενον καθὼς ἔ εἰς ἐκείνην τὴν πεδιάδα, πρωτεύοντα πράγματα εἰς τὰ ὅποια ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει νὰ ἀναφέρονται. Μετὰ αὐτὴν τὴν τάξιν εἶναι ὅπῃ πρέπει νὰ τὰ ἀντιληφθῶμεν, ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν ιδέας εὐκρινεῖς ἔ καλὰ τεταγμένας. Παραδείγματός χάριν, ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ὑποθέτῃ τὴν ἔκτασιν ἔ τὴν κίνησιν. Λοιπὸν καθεφορὰν ὅπῃ δὲ θελήσωμεν νὰ σπευδάσωμεν τινὰ,

Νὰ κοιτάζωμεν τὴν ἐκτάσιν καὶ τὴν κίνησιν ὡς πρα-
τευόσας ποιότητας τῶν σωμάτων.

Εἶδαμεν πῶς ἡ ἀνάλυσις μᾶς κάμνει νὰ γνω-
ρίσωμεν τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, καὶ πῶς αἱ ἰδέαι
ὅπῃ μᾶς δίδεν εἶναι εὐκρινεῖς καὶ κατὰ τὴν τάξιν
τῶν πραγμάτων. Πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ τινὰς ὅτι
αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι ἡ μόνη, καὶ ὅτι πρέπει νὰ
εἶναι ἀπολύτως ἡ ἴδια εἰς ὅλας μας τὰς σπυδάς.
Διὰ τί, τὸ νὰ σπυδάξῃ τινὰς διαφορετικὰς ἐπισή-
μας, δὲν ζέκεται εἰς τὸ νὰ ἀλλάξῃ τινὰς μέθοδον,
ζέκεται μόνον εἰς τὸ νὰ ἐφαρμόξῃ τινὰς τὴν ἰδίαν
μέθοδον εἰς διαφορετικὰ ὑποκείμενα, ζέκεται εἰς τὸ
νὰ ξανακάμῃ ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχει πλέον καμωμένον,
καὶ τὸ μεγαλύτερον εἶναι, νὰ τὸ κάμῃ τινὰς μίαν
φορὰν καλὰ, διὰ νὰ ἡξεύρῃ νὰ τὸ κάμῃ πάντοτε.
Ἰδὲ τῆ ἀληθείᾳ πῶς ἠμαῶσαν ὅταν ἀρχίσαμεν. Εὐ-
θύς ἀπὸ τὴν νεότητά μας ἀποκτήσαμεν γνώσεις
ἀκολοθήσαμεν ἄρα, χωρὶς νὰ τὰ ἡξεύρωμεν, μίαν
καλὴν μέθοδον. Δὲκ μᾶς κείμενα, παρὰ νὰ τὰ ση-
μειώσωμεν. Αὐτὰ εἶναι ὅπῃ ἐκάμαμεν, καὶ εἰς τὰ
ἐξῆς ἠμποροῦμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτὴν τὴν μέθο-
δον εἰς νέα ὑποκείμενα. (Ὁδὸς σπυδῆς, Προαιμιώδη
μαθήματα. Ἄρθρον 1. Τέχνη, τῆ σοχάζεσθαι,
Μέρος 1. Κεφ. 8. Περὶ αἰσθημάτων, Μέρος 4.
Κεφ. 6.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΑΓ-
ΜΑΤΩΝ ΟΠΟΥ ΔΕΝ ΤΠΟ-
ΠΙΠΤΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΔΙΨΘΗΣΙΝ.

Πῶς τὰ ἀποτελέσματα μᾶς κάμνου νὰ
κρίνωμεν διὰ τὴν ὑπαρξίν μιᾶς αἰτίας
τῆς ὁποίας δὲν μᾶς δίδου κάμμιαν
ιδεάν.

Ἄ. Παρατηρῶντες τὰ φυσικὰ ὑποκείμενα, ὑπό-
νομάζομε φυσικῶς εἰς ὑποκείμενα ὅπῃ δὲν ὑποκίπ-
τῃν εἰς τὰς αἰδησεις· ἐπειδὴ μετὰ τὰ ἀποτελέ-
σματα ὅπῃ βλέπει τινὰς, κρίνει διὰ τὰς αἰτίας
ὅπῃ δὲν βλέπει.

Ἡ κίνησις ἐνὸς σώματος εἶναι ἓνα ἀποτελέ-
σμα, ἔχει ἄρα μίαν αἰτίαν. Εἶναι ἀναμφίβολον
ὅτι αὐτὴ ἡ αἰτία ὑπάρχει, μ' ὅλον ὅπῃ κάμμιαν
ἀπὸ τὰς αἰδησεις μὲ δέν με κάμνει νὰ τὴν σοχα-
θῶ, κ' τὴν ὀνομάζω βίαν. Αὐτὸ τὸ ὄνομα, μή-
τε αὐτὸ μὲ κάμνει νὰ τὴν γνωρίσω· δὲν ἠξεύρω,

εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐ προτιότερα, δηλαδή, ὅτι ἡ κίνησις ἔχει μίαν αἰτίαν ὅπῃ δὲν τὴν γνωρίζω. Μὰ ἢμπορῶ νὰ ὀριλήσω περὶ αὐτῆς, τὴν κρίνω μεγαλητέραν ἢ ἀσθενεσέραν, κατ' ἐκεῖνο ὅπῃ αὐτὴ ἢ ἴδια κίνησις εἶναι μεγαλητέρα ἢ ἀσθενεσέρα, ἐ τὴν μετροῦ κατὰτινα τρόπον, μετροῦντας τὴν κίνησιν.

Ἡ κίνησις γίνεται μέσα εἰς τὸ χωρίον ἐ εἰς τὸν χρόνον (1). Στοχάζομαι τὸ χωρίον, βλέπω, τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα ὅπῃ τὸ πιάνον, ἐ σοχάζομαι ἀκόρι ἐ τὴν διάρκειαν εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἰδεῶν μὲ ἢ τῶν αἰσθημάτων μὲ. Δὲν βλέ-

(1) Ὅροι φιλοσοφικοί, ἐ τὸ χωρίον ἐ ὁ χρόνος. Μὲ τὸ λέξις χωρίον, ἐννοεῖται ὅλη ἢ ἔκτασις τῷ Παντός εἰς τὴν ὁποία εἶναι τὰ ὅλα πράγματα, πρὸς τῆ τοῖς χεῖρα μερικὴ ἔκτασις ὁποσηῦν, καδὼς, αὐτὴ ἢ περιοχὴ δὲ εἶχει ἀρκετὸν χωρίον. Μὲ τὸ χρόνος, ἐννοεῖται ἢ διάρκεια τῶν ὕλικῶν ὑποκειμένων καδὼς, ἐ μερικῶς. Ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν ιδεῶν μὲς, ὅταν κοιμᾶται τινὰς ἔναν βαδὸν ὕπνου εἰκοσιτέσσαρας ἡρας κατὰ συνέχειαν, ἀδιακόπως, ἰδεῖν τῷ μέρος τῷ χρόνῳ εἰς τὸ ὁποῖον ἐκοιμήθη ἔναν βαδὸν ὕπνον, δὲν εἶχει ἐπειδὴ μὴτε ἰδέας εἶχει κοιμώμενος ἂν ἐπλάγισσε τὸ σάββατον τὸ μεσημέρι, ἐ ἐξύπνησε τὴν κυριακὴν τὸ μεσημέρι, δὲ νὰ τὸς φανῆ ὅτι εἶναι ἀκόρι σάββατου. Ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν τῷ χωρίῳ διὰ τῆς ἀλληλικῆς τῶν ὕλικῶν πραγμάτων. Μ' ἦταν ἀπαραίτητοῦ νὰ τὸ σημειώσω διὰ τὴν ἐκδοχὴν κατὰ τὴν ὁποία ἐκλαμβήνουνται χυδαῖκῶς. ὁ Λόκ ἐ ἄλλοι ὀμιλεῦν πλατύτερον περὶ αὐτῶν.

πω ἄμωσ τίποτες ἀκόλυτον μήτε εἰς τὸ χωρίον, μήτε εἰς τὸν χρόνον. Αἱ αἰωθήσεις δὲν ἔμπορῶν νὰ μὲ δείξῃν ἐκεῖνα ὅπῃ καθ' ἑαυτὰ εἶναι τὰ πράγματα. Δὲν μὲ δείχνῃν, εἰμὴ τινὰς ἀπὸ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχῃν ἀναμεταξύτης, ἔ ἀπὸ ἐκείνας ὅπῃ ἔχῃν πρὸς ἐμένα. Μετρῶ τὸ χωρίον, τὸν χρόνον, τὴν κίνησιν ἔ τὴν παρακτικὴν αὐτῆς βίαν. Πλὴν ἀπὸ τὰς μετρήσεις μὲ δὲν προκύπτει ἄλλο, εἰμὴ σχέσεις· ἐπειδὴ τὸ νὰ ζητῆ τινὰς σχέσεις, εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ μετρῆ.

Ἐπειδὴ δίδομεν ὀνόματα εἰς πράγματα τῶν ἀπαιῶν ἔχομεν ἰδέαν, ὑποθέτῃν ὅτι ἔχομεν ἰδέαν ὄλων ἐκείνων ὅπῃ δίδομεν ὀνόματα. Ἰδὲ μία πλάνη ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πρέπει τινὰς νὰ φυλάττεται. Ἐν δέχεται ὅπῃ ἓνα ὄνομα νὰ μὴν ἐδάσῃ εἰς ἓνα πρᾶγμα, παρὰ μὲ τὸ νὰ εἰμαῖθε βέβαιον διὰ τὴν ὑπάρξιντε. Τὸ βία εἶναι μία ἀπόδειξις αὐτῆ ὅπῃ λέγω.

Ἡ κίνησις ὅπῃ ἐθεώρησα ὡς ἓνα ἀποτελέσμα, γίνεται μία αἰτία εἰς τὰ μάτια μὲ, εὐθὺς ὅπῃ παρατηρῶ ἄσι εἶναι παντῆ, ἔ κάμνει ἢ συντρέχει εἰς τὸ πὲ γίνωνται ὄλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως. Τότε ἔμπορῶ παρατηρῶντας τὰς νόμους τῆς κινήσεως, νὰ σπυδάζω τὸ Πᾶν, καθὼς ἀπὸ ἓνα παράθυρον ἐσπυδάζω μίαν κεδιάδα. Ἡ μέθοδος εἶναι ἡ αὐτή.

Μὰ, μὲ ὄλον ὅπῃ εἰς τὸ Πᾶν ὄλα εἶναι αἰωθητὰ, δὲν βλέπομεν ὄλα, ἔ μὲ ὄλον ὅπῃ ἡ τέχνη ἔρχεται εἰς βοήθειαν τῶν αἰωθήσεων, αὐταὶ εἶναι πάντοτε παρὰ πολὺ ἀωθενεῖς. Μὲ ὄλον τέτο ἄν πα-

ρατηρῶμεν καλὰ ξεσκεπάζομεν φαινόμενα· τὰ βλέπομεν ὡς μίαν σειράν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων, καὶ κάμνουν πολλά συστήματα, καὶ κάμνομεν ἀκριβεῖς ἰδέας εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τινῶν μερῶν τῆ μεγάλης Παντός. Οὕτως οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι ἔκαμεν εὐρέσεις ὅπως δὲν ἤθελαν κρίνει δυνατὰς, τινὰς αἰῶνας προτιμήτερα, καὶ ὅπως μᾶς κάμνουν καὶ ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἡμποροῦν καὶ κάμνουν καὶ ἄλλας.

Πῶς μᾶς κάμνουν καὶ κρίνομεν διὰ τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς πράγματος ὅπως δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, καὶ πῶς μᾶς δίδουν μίαν ἰδέαν αὐτῆς.

β'. Μὰ ὡσαν ὅπως ἐκρίναμεν, ὅτι ἡ κίνησις ἔχει μίαν αἰτίαν, ἐπειδὴ εἶναι ἓνα ἀποτέλεσμα, θα κρίνωμεν ὅτι τὸ Πᾶν ἔχει μίαν αἰτίαν ἐξ ἴσης, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶναι ἓνα ἀποτέλεσμα, καὶ αὐτὴν τὴν αἰτίαν τὴν ὀνομάζομεν Θεόν.

Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον διὰ αὐτὴν τὴν λέξιν, καθὼς καὶ δι' ἐκείνην τὸ βία, τῆς ὁποίας δὲν ἔχομεν καμμίαν ἰδέαν. Ὁ Θεός, εἶναι ἀληθινὸν ὅτι δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας· ἐντύπωσεν ὅμως τὸν χαρακτῆρα τῆ εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Τὸν βλέπομεν εἰς αὐτὰ καὶ αἰ αἰσθήσεις μας μᾶς ὑψώνουν ἕως εἰς αὐτόν.

Τῷ ὄντι, ὅταν σημειῶνω ὅτι τὰ φαινόμενα γεννῶνται ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὡσαν μίαν σειράν ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν, βλέπω ἀναγκαίως μίαν πρώτην

αίτιαν, ἡ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς πρώτης αἰτίας εἶναι ὅπῃ ἀρχίζει ἡ ἰδέα τῆ Θεῶ τὴν ὅποιαν κάμω εἰς τὸν ἑαυτὸν μῶ. Εὐθὺς ὅπῃ αὐτὴ ἡ αἰτία εἶναι πρώτη, εἶναι ἀνεξάρτητος, ἀναγκαία, εἶναι πάντοτε, περιλαμβάνει εἰς τὴν ἀμετρούτητάτης ἡ εἰς τὴν αἰδιότητάτης κάθετι ὅπῃ ὑπάρχει.

Βλέπω τάξιν εἰς τὸ Πᾶν, παρατηρῶ μάλιστα αὐτὴν τὴν τάξιν εἰς τὰ μέρη ὅπῃ γνωρίζω καλλίτερα. Ἄν ἔχω ἐγὼ ὁ ἴδιος νῦν, δὲν τὸν ἀπόκτησα, εἰμὴ ὅσον αἱ ἰδέαι μῶ εἰς τὸν νῦν μῶ εἶναι κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἔξω τῆ ἑαυτῆ μῶ πραγμάτων, ἡ ὁ νῦς μῶ δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα ἀντίτυπον, ἓνα ἀντίγραφον, ἡ ἓνα ἀντίγραφον πολλὰ ἀφενῆς τῆ νοῦς ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐτάχθησαν τὰ πράγματα ὅπῃ συλλαμβάνω εἰς τὸν νῦν μῶ ἡ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν συλλαμβάνω ἀκόμι. Ἡ πρώτη ἄρα αἰτία εἶναι νοερά. Αὐτὴ ἔταξεν ὅλα, παντῆ ἡ αἰωνίως, ἡ ὁ νῦς αὐτῆς καθὼς ἡ ἀμετρούτης αὐτῆς ἡ αἰδιότητης αὐτῆς, περιλαμβάνει κάθε χρόνον ἡ κάθε τόπον.

Ἐπειδὴ ἡ πρώτη αἰτία εἶναι ἀνεξάρτητος, ἡμπορεῖ κάθετι ὅπῃ θέλει. ἡ ἔπειδὴ εἶναι νοερά, θέλει μὲ γνῶσιν ἡ ἀκολούθως μὲ ἐκλογὴν. εἶναι ἄρα ἐλευθέρα.

Ὡς νοερά, ξετιμᾶ κάθετι. ὡς ἐλευθέρα, πράττει ἀκολούθως. Οὕτω λοιπὸν, κατὰ τὰς ἰδέας ὅπῃ ἐκάμαμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μῶς, τῆ νοῦς τῆς ἡ τῆς ἐλευθερίας τῆς, κάμνομεν μίαν ἰδέαν τῆς ἀγαθότητός τῆς τῆς δικαιοσύνης τῆς, τῆ ἐλέους τῆς, τῆς προνοίας τῆς

ἐν λόγῳ, ἴδὲ μία ἰδέα ἀτελής τῆς θεότητος. Αὐτὴ δὲν ἔρχεται καὶ δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἔλθῃ, παρὰ ἀπὸ τὰς αἰωθήσεις. Θεὸς γὰρ ἀκαπτυχθῆ ὅμως τόσον περισσότερον, ὅσον θὰ βαθυνοῦμεν καλλίτερα τὴν τάξιν ὅπῃ ὁ Θεὸς ἔβαλεν εἰς τὰ ἔργα τῆς. (Ὁδὸς σπεδῆς, Προοίμιον μιάθῆματα, Ἄρθρον 5. Περί Ζώων, Κεφ. 6.) (1)

(1) Ὁ ὠροδείκτης μιᾶς ὥρας δείχνει τὰς ὥρας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἔχει τὴν θέλησιν, ὑπόκειται εἰς τὸ κινήριον (ἐλατήριο) ὅπῃ εἶναι μέσῃ εἰς τὴν ὥραν. Ὁ ὠρολογῆς ἔκαμε τὸν ὠροδείκτην καὶ τὸ κινήριον. Αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία, τὸ ὠρολόγιον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα.

Βλέπομεν εἰς ἕνα ὠρολόγιον μιᾶν ὑπαλληλίαν ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν. Ὁ ὠροδείκτης κινεῖται. Ἰδὲ ἕνα ἀποτέλεσμα. Ἡ κίνησις δίδεται εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἕνα τροχου ὅπῃ ενεργεῖ ἀμεσῶς ἐπάνω εἰς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ὁ τροχὸς εἶναι ἡ αἰτία τῆς κινήσεως τῆς ὠροδείκτης. Ἡ κίνησις αὐτοῦ τῆς τροχῆς εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὴν κίνησιν ἐνὸς ἄλλου τροχῆς ὅπῃ τὸν κάμνει νὰ κινήται, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ἐντεῦθεν, ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς πρώτης κινήσεως ἕως εἰς τὴν τῆς ὠροδείκτης, εἶναι μία ἀκολουθία κινήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ αἰτίαι καὶ ἀποτελέσματα κατὰ διαφόρους ἀναφοράς.

Διὰ νὰ καταλάβηται καλλίτερα τὸ, μία σειρά ἀποτελεσμάτων καὶ αἰτιῶν ὑπαλλήλων, ἃς ἐννοήσῃ πολλά χαρτιά σημειωμένα κατὰ πλάτος ἕνα κοντὰ εἰς τὸ ἄλλο, εἰς τρόπον ὅπῃ ὅταν κάμη νὰ πέσῃ τὸ πρῶτον νὰ πίπτει ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅλα. Τῆς πτώσεως τῆς δευτέρας εἶναι ἡ αἰτία τὸ πρῶτον, καὶ ἡ πτώσις τῆς δευτέρας ὅπῃ εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως τῆς πρώτης, εἶναι ἡ αἰτία τῆς